

BEHİÇ AK'IN ÇOCUK KİTAPLARINDAKİ ÇATIŞMALARIN MİZAH ÖGESİ BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Ayşe Özgül İNCE SAMUR¹
Yağmur ARIKAN²

ÖZ

Çocuk kitapları, çocukları eğlendiren, eğlendirirken düşündüren, özellikle çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik ilkeleri doğrultusunda hazırlanması gerekir. Kitaplarda yer alan konu ve buna bağlı olarak gelişen olaylar “çatışmalar” yoluyla gerçekleşir. Bu çatışmalar “kişi-kişi, kişinin kendisiyle olan, kişi-doğa ve kişi-toplum” çatışması olarak ele alınabilir. Çocuğun gelişim alanlarının desteklenmesinde ve yaşamda karşılaşılabileceği sorunlara karşı deneyim kazanmasında bu çatışmaların niteliği etkin rol oynadığı bilinmektedir. Başka bir söyleyişle, çocuk kitaplarında konunun yapılandırılmasında olay ve çatışmaların önemli bir yeri vardır. Bu çalışmada, kitaplarında mizahi anlatımdan yararlanan Behiç Ak'ın “Gülümseten Öyküler” serisinde yer alan rastlantısal seçme yöntemiyle seçilen beş çocuk kitabında (Geçmişe Tırmanan Merdiven, Güneşi Bile Tamir Eden Adam, Akvaryumdaki Tiyatro, Havva İle Kaplumbağa, Vapurları Seven Çocuk) yer alan çatışmalar mizahi anlatım bakımından incelenmiştir. Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden belge (doküman) inceleme yöntemi ile yürütülmüştür. Behiç Ak'ın çocuk kitaplarında yer alan çatışmalar ve bu çatışmaların türleri belirlenmiştir. Kitaplarda yer alan çatışmalar uzman görüşüyle tablolaştırılmış ve bu çatışmalar mizahi anlatım paydasında incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda Behiç Ak'ın incelenen beş kitabında yaşanan çatışma ve bu çatışmaların çözüme bağlandığı noktalarda mizahi anlatımlardan yararlandığı belirlenmiştir. Çocuk kitaplarındaki karakterlerin ve onların kurgu içinde yaşadıkları, çocuk okur için özdeşim kuracağı örnekler olarak bilinmektedir. Bu bağlamda incelenen kitaplarda, çatışmaların çözümünde çoğunlukla mizahî durumların örneklenmesiyle çocuğun yaratıcı olma, farklı bakış açıları edinme, çıkarım yapma gibi eleştirel düşünme süreçlerini zihinsel ve duyuşsal olarak geliştirileceği öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Edebiyatı, Çocuk Kitapları, Çatışma, Mizah

ANALYSIS OF THE CONFLICTS IN CHILDREN'S BOOKS BY BEHİÇ AK IN TERMS OF HUMOUR ELEMENT

ABSTRACT

¹ Assist. Prof. Dr., Bulent Ecevit University, Faculty of Eregli Education, Dept. of Turkish Education, ozgulince7@gmail.com

² Graduate Student, Bulent Ecevit University, Faculty of Eregli Education, Dept. of Turkish Education, yagmurarikan@hotmail.com

Araştırma, Gönderim Tarihi:10.11.2017, Kabul Tarihi: 29.03.2018

Children's books should be entertaining and make children think while entertaining them; also they need to be prepared especially in accordance with the principles of child reality and child relativity. Themes in the books and the events developing based on these themes take place via "conflicts". These conflicts can be considered as "man vs man, self-personality, man vs nature and man vs society" conflicts. The characteristics of these conflicts play a significant role in supporting developmental areas of children and providing children with experience against the problems they may encounter in their lives. In other words, events and conflicts have an important place in structuring a theme in children's books. In this study, the conflicts in five children's books of "Gülümseten Öyküler" series that are chosen by using random selection method (Geçmişe Tırmanan Merdiven, Güneşi Bile Tamir Eden Adam, Akvaryumdaki Tiyatro, Havva İle Kaplumbağa, Vapurları Seven Çocuk) by Behiç Ak who uses a humorous language in his books are analyzed in terms of humorous narration. The study is carried out by using document analyze method one of the qualitative study methods. The conflicts and the types of these conflicts in children's books by Behiç Ak are detected. The conflicts in the books are tabled in accordance to expert opinion and they are analyzed within the frame of humorous narration. As a result of the study, it is found out that a humorous narration is used at the conflicts and the resolution points of these conflicts in the five books by Behiç Ak being analyzed in this study. It is known that the characters and their experiences in fictions are the samples for child readers to identify themselves with. So it is predicted that by using mostly humorous situations in resolutions of the conflicts in these books being analyzed concordantly, they can develop creative thinking processes mentally and emotionally such as being creative, acquiring different perspectives.

Keywords: Children's Literature, Children's Books, Conflict, Humour

Giriş

Bireyin gelişiminde çeşitli değişkenlerin etkili olduğu bilinmektedir. Bu değişkenlerin ortak paydası, bireyin kendini gerçekleştirmesine olanak sağlayan düşünme süreçlerini işe koşmasıyla doğrudan ilişkilidir. Bu süreçleri devindiren bir öge olarak "mizah" önemli bir noktada yer almaktadır. Eğlendirme, güldürme, hoşça vakit geçirme gibi işlevlere sahip olan mizah aynı zamanda eleştirel bakış açısı ve yeteneği olarak da görülmüş, mizahın eleştirel düşüncüyü, eleştirel düşüncenin de mizahı beslediği belirtilmiştir (Özdemir, 2010:30). Mizah gülme, eğlendirme ve eleştirme işlevlerinin yanı sıra yazınsal bir biçim olarak da bireyin bilişsel, duyuşsal ve toplumsal gelişimleri açısından önemli bir işleve sahiptir (Hamzadayı ve Çetinkaya, 2013: 491). Bu bağlamda bu çalışmada, bireyin erken yaşlardan başlayarak nitelikli çocuk kitapları aracılığıyla mizahla tanışmasına olanak sağlanması, bir bakıma eleştirel düşünme becerisini erken dönemden başlayarak edinmesinin önemi vurgulanmaktadır.

Çocuklarda soru sorma ve yaşamı tanıma isteği, doğumla başlayan bir merak süreci ile devam eder. Eğitim sürecinde bu durum desteklenirse çocuğun araştırma isteğiyle birlikte eleştirel düşünme becerisi de devindirilmeye başlar. Bu noktada, çocukların yaşamında erken dönemden başlayarak yer bulması gereken çocuk kitapları da başat

görev üstlenir. Çocuk kitaplarında konuyu yapılandıran öğeler, olay ve çatışmalardır. Olaylar bir kurgu doğrultusunda çatışmalarla gerçekleşir. Bu çatışmalar alanyazında, kişi-kişi, kişinin kendisiyle olan, kişi-doğa ve kişi-toplum çatışması (Sever, 2015) olarak bilinmektedir. Bu çatışmaların doğru ve etkili yapılandırılması, kitaplarda yaşananlarla özdeşim kuran çocuk okur için önemlidir. “Mizahın, problem çözme, stresle başa çıkma gibi bilişsel katkılarının olmasının yanı sıra güldürme eğlendirme gibi duyuşsal işlevleri de vardır” (Karaman, 2016:712). Başka bir söyleyişle, çocuk edebiyatında mizaha yer verilmesi, çocuğun birçok yönden gelişiminin desteklenmesine katkı sağlayacağı bilinmektedir.

Sever (2015:22)’ e göre “çocuklar doğası gereği oynamak, eğlenmek ve yeni şeyler öğrenmek ister. Kitaplar biçimsel ve içerik özellikleriyle, okulöncesi dönemdeki çocukların öncelikle eğlenme-oynama ve keşfederek öğrenme gereksinimini karşılamalı, onların algısal gelişimine katkı sağlamalıdır. İlköğretim süreciyle birlikte hem örgün eğitimin öğretme ve belletmeye dayalı süreçlerinden sıkılan, yorulan çocuklara hem de yazılı kültürle iletişime yönelenlere duyumsatıcı ve sezinletirici birer uyaran olmalıdır”. Yalçın ve Aytaş (2003:16), çocuk edebiyatını “çocukları eğitirken eğlenmelerine katkıda bulunan sözlü ve yazılı eserlerin tamamı” olarak dile getirmektedir. Bu belirlemeler çerçevesinde çocuk edebiyatı kitaplarının, çocuğu eğlendirirken gelişimlerini de destekleyen ürünler olarak işlevsel bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Bu bakımdan çocuk edebiyatı kitaplarında çocuğu güldüren, eğlendiren, eğlendirirken de çeşitli gelişim alanlarını destekleyen bir yaklaşımla mizah ögesine yer verilmesi, mizahi anlatımın kullanılması önemlidir. Eroğlu (2008:44) ise çocukların gelişiminde mizahın önemini belirttiği çalışmasında, çocuk kitaplarındaki kahramanlara değinerek “kahramanların da mizahın nimetlerinden nasibini alan hoşgörülü, olumlu bakış açısına sahip kişiler olması çocukların gelişimi açısından olumlu sonuçlar doğuracaktır” belirlemesine ulaşmıştır.

Aydın (2006:203), mizahi “yaşamın tüm alanlarını kapsayan; duygu, düşünce ve davranışlarımızla sonunda iç gülmeden kaha kaha derecesine varabilecek oranda çeşitlilik gösteren bir ifade biçimi” olarak tanımlamaktadır. Yardımcı (2010:3) ise “mizah, hayatın komik ve anlamsız taraflarına ilişkin değerlendirme yetisidir. Mizah, noksanlıklarda ve zayıflıklarda dahi gülmenin oluşmasını sağlayabilir” ifadelerini kullanır. Yapılan tanımların ortak noktası olarak mizahın gülme işlevi ve yaşamı yorumlama noktalarında öne çıktığı söylenebilir.

Mizahın içindeki önemli kavramlardan biri de gülme devinimidir. Nesin (2001:22) gülmeyi, “insanın kendi toplumsal ortamındaki bir nedenin etkisiyle herhangi bir haz duyumu alması sonucu bunun dışı vurumu, gülme denilen psiko-fizyolojik bir belirtidir” ifadeleriyle açıklar. Morreall (1997) gülmeyi, mizahi olan ve mizahi olmayan durumlar olarak iki sınıfa ayırmıştır. Buna göre mizahi olmayan gülme durumları: gıdıklama, “cee yapma” (bebeklerde), havaya atılıp tutulma (bebeklerde), sihirbazlık numarası izlemek, tehlikeyle karşılaşmanın ardında kendini yeniden güvence içinde hissetme, bir bulmaca ya da sorunu çözme, bir spor etkinliğini ya da oyunu kazanma, yolda eski bir dostla karşılaşma, piyangodan para çıktığını öğrenme, zevkli bir işe girişme, utanç duyma, histeri, azot oksit soluma. Mizahi gülme durumları ise: fıkra dinleme, birisinin bir fıkrayı mahvettiğini duyma, bir fıkrayı anlamayan birisine gülme,

birisini garip giysiler içinde görme, bir örnek giyinmiş yetişkin ikizlere rastlama, birisinin bir başkasının taklidini yaptığını görme, böbürlenmelere ya da “abartılı öykülere” kulak misafiri olma, usturuflu hakaretlere kulak misafiri olma, üçlü uyaklar ya da aynı cümle içerisinde çok fazla ses benzeşmesi duyma, ses ya da hece karışması ve cinaslara kulak misafiri olma, bir çocuğun büyüklere özgü bir ifadeyi yerli yerinde kullandığını duyma, aptalca bir hava içinde olma ve yerli yersiz her şeye gülmedir (akt., Eroğlu, 2008).

Mizahla ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında “insan neden güler?” sorusuna yanıt arayanlar mizahı üç kurama dayandırmışlardır. Bunlardan birincisi üstünlük kuramı, ikincisi uyumsuzluk kuramı ve üçüncüsü rahatlatma kuramıdır. Keith-Spiegel (1972)’ a göre üstünlük kuramı gülmenin bireyin, diğer insanlar üzerindeki üstünlük duygularının ifadesi olduğu görüşü vardır (akt., Yerlikaya, 2007:9). Uyumsuzluk kuramında ise “gülme eyleminin gerçekleşebilmesi birbirine uymayan iki durum ya da nesne olmasına ve beklenmeyen bir durumun yaşanması ya da beklenmeyen bir nesnenin ortaya çıkmasına bağlıdır” (Örge Yaşar, 2010:51). Rahatlatma kuramı ise “gülme neden girdiği fiziksel biçimi alır ve bunun biyolojik işlevi nedir?”(Yerlikaya, 2007) sorusuna yanıt arar.

Aydın (2006a:7)’a göre, “mizahla gündelik yaşamımızın her anında karşılaşılabileceğimiz gibi ona sanatsal bir yaratı olarak da bakmak olanaklıdır. Böyle bir yaratı, bazen çizgilerin oluşturduğu karikatürde bazen bir komedi oyununda bazen de edebiyatın şiir, hikâye, roman, fıkra, masal vb. türlerinde ortaya çıkar.” Mizaha eğitim yönünden bakan bir görüşle, eğitimin amacına ulaşması bakımından olay ve durumlara farklı açılardan bakabilme ve yaratıcılığın gelişimi bakımından önemli bir edebiyat ve sanat ürünü olarak tanımlanmaktadır (Savaş, 2009:91). Bu bağlamda bu çalışmada çalışmalarında mizaha sıklıkla yer veren Behiç Ak’ın çocuk kitaplarındaki çatışmaların mizahi anlatım bakımından incelenmesi temel problemdir.

Alanyazında Mizah İle İlgili Çalışmalar

İnternet ağ ortamından “YÖK Tez Veri Tabanına” girildiğinde mizah adı altında fakültelerin farklı bölümlerinde yapılmış 268 kayıtlı yüksek lisans ve doktora tezi yer almaktadır. Ayrıca aynı tabanda özet kısmında anahtar sözcük olarak “mizah” yazıldığında 574 kayıt karşımıza çıkmaktadır (*güncellenmiş giriş tarihi: 02.04.2018*). Bu verilerden yola çıkılarak “mizah” kavramının bir araştırma konusu olarak farklı alanlarda sıklıkla ele alındığını söylemek olanaklıdır. Öte yandan çocuk edebiyatı alanında mizah ile ilgili yapılan çalışmaların oldukça az olduğu da göze çarpmaktadır.

Ulaşılan bazı çalışmaların sonuçları, mizah uygulamaları ile öğretimin başarıyı arttırdığı ve mizahın eğitim ortamında kullanılması gerektiğini göstermektedir (Aydın, 2006a; Aydın ve Kitiş, 2011). Yapılan bir diğer çalışmada ise yapılandırmacı yaklaşıma dayalı mizah uygulamaları ile Türkçe dersi gören deney grubunun, yapılandırmacı yaklaşıma dayalı karma yöntemlerin uygulandığı kontrol grubundan akademik başarıları daha yüksek çıktığı sonucuna ulaşılmıştır (Savaş, 2013).

Çocuk kitaplarında yer alan mizah ögesine ilişkin yapılan çalışmaların sonuçlarına bakıldığında ise çocuk kitaplarında mizahi anlatıma yer verildiği, mizahi anlatımı sağlamak için edebi sanatlardan, çeşitli sözcük türlerinden, edebi ürünlerden ve kelime oyunlarından faydalandığı dile getirilmiş, yapıtların öğretici (didaktik) bir biçimde değil güldürürken eğitme amacıyla kaleme alınmasının önemi üzerinde durulmuş ve kitaplarda yer alan mizahi anlatım tarzının okurların bilişsel, duyuşsal ve toplumsal gelişimleri açısından da önemli olduğu belirtilmiştir (Eroğlu, 2008; Hamzadayı ve Çetinkaya, 2013).

Çocuk Edebiyatında Çatışma

Nitelikli çocuk kitaplarında dış yapı özelliklerinin yanı sıra kahraman, konu, ileti, dil- anlatım gibi iç yapı özelliklerinin de önemli olduğu bilinmektedir. Çocuk edebiyatı kitaplarında yalnızca olaylar üzerinden kurgunun yapılandırılması yerine karakterler ve bu karakterlerin gelişimleri aracılığıyla çocuk okurda sorun çözme, yaratıcı düşünme, eleştirme gibi zihinsel süreçler devindirilmelidir (Karagül ve İnce Samur, 2017:351).

Çocuk kitaplarında yer alan kahraman ve karakterlerin bir konuya yaklaşım tarzı, bir duruma çözüm üretme becerileri ve bir meseleyi çözüme kavuşturmada kullandığı yöntemler, yazınsal yapıtlarda da önemli bir sorun olarak karşımıza çıkar (Yakar ve Yılmaz, 2015). Çocuğun okuduğu kitabın kahramanı ile özdeşim kurması ve olaydaki gerilimi duyumsayabilmesi aynı zamanda okuma eyleminden zevk almasını da sağlar. Kurgulanan olay ve olaylara yol açan çatışmaların niteliği çocuk ve kitap arasındaki bağı güçlendirir (Sever, 2015).

Çatışmanın tanımını yapanlar, insanlar arasında çıkan uyuşmazlık, karşı çıkma, zıtlık gibi tanımların yanı sıra Ozan Demir (2009:28)'e göre "İyi yönetilmediği zaman yıkıcı özellikleri olan çatışma, olumlu ve yönetilebilir bir süreç olarak ele alındığında toplumsal yaşamın verimliliğine katkı sunabilir. Çatışmanın gelişimi desteklemesi; insanları, ilişkileri ileriye taşıması için bir sorun olarak görülen çatışmayla ilgili olumsuz yargıların değişmesi gerekir".

Yazınsal bir metinde yer alan çatışmalar metni başlatan, harekete geçiren, okuma etkinliğini sürükleyen ve aynı zamanda okurda ilgi ve merak duygusunu devindiren bir öge olarak karşımıza çıkmaktadır (Aslan, 2006:197; Sever, 2015). Solak (2012:2)'a göre ise insanlar arasında kimi nedenlerle yaşanan çatışmalar ve bu çatışmaların çözüme kavuşmasında çocuk kitaplarının anlaşmazlıklara, toplumsal çelişki ve uyuşmazlıklara çözüm yolları önerme işlevleri göz önünde bulundurulduğunda, çocuk kitaplarında da çatışmaların yer alması gerektiği belirtilmektedir.

Çocuk edebiyatında, "konu" yapılandırılırken çeşitli çatışma biçimleri görülebilir. Sever (2015:128)' e göre kitaplarda karşımıza çıkan çatışmalar şu şekilde sınıflandırılabilir:

- Kişi-Kişi çatışması,

- Kişinin Kendisiyle olan çatışması,
- Kişi-Doğa çatışması,
- Kişi-Toplum çatışması.

Bu bağlamda bu çalışmada, Behiç Ak'ın çocuk kitaplarındaki çatışmaların mizah ögesi bakımından incelenmesi temel sorunsaldır.

Yöntem

Bu çalışmada, kitaplarında mizahi anlatıma sıklıkla yer veren Behiç Ak'ın “Gülümseten Öyküler Serisi”nde yer alan; “Geçmişe Tırmanan Merdiven”, “Güneşi Bile Tamir Eden Adam”, “Akvaryumdaki Tiyatro”, “Havva İle Kaplumbağa”, “Vapurları Seven Çocuk” adlı beş kitabı nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ilkelerine göre incelenmiştir.

Çalışmada, yapıtlarda geçen çatışmalar, kişi-kişi, kişinin kendisiyle olan- kişi-doğa ve kişi-toplum çatışmaları açısından dört temel başlıkta incelenmiştir. Bu çatışmalar belirlendikten sonra tablolandırılmıştır. Kitaplar, uzman görüşü almak için alan uzmanı tarafından okunup, uzman görüşüne başvurularak yeniden yorumlanmış ve tablo kontrol edilerek son şekli verilmiştir. Ardından çatışmalarda geçen mizahî anlatımlar yeniden incelenmiştir. Sonuç olarak betimsel analiz ile kitaplardaki çatışmalar mizah başlığı altında ele alınmış ve her kitapta olayların seyrini belirleyen önemli çatışmaların örneklerine bulgular bölümünde yer verilmiştir.

Kitaptaki Çatışmaların Mizah Ögesi Bağlamında İncelenmesi

“Geçmişe Tırmanan Merdiven” Adlı Öykü Kitabındaki Çatışmaların Mizah Ögesi Bağlamında İncelenmesi

Kitapta olay örgüsü kişi-kişi çatışması üzerine kurulmuştur ancak kitap çatışmalar bağlamında incelendiğinde kişinin kendisiyle olan çatışması ve kişi toplum çatışmasının da yer aldığı görülmektedir.

Mahalleye taşınan yazar Seyfettin Sarıgöl, mahalleli tarafından oldukça merak edilmektedir. Seyfettin Sarıgöl'ün kim olduğunu, nasıl biri olduğunu ve mahalledeki köşke neden taşındığını merak eden mahalleliler yazarla ilgili birçok ön yargıda bulunur. Yazarın kim olduğuna ilişkin merak duygusu kitabın kahramanı Doğa ve mahalle sakinlerinin dilinden, mizahi bir anlatımla aktarılır. Mahallelinin yazar ve yazarlığa karşı sözleri kişi- toplum çatışması bağlamında şu biçimde aktarılır:

“Doğa'ın okumakla arasının iyi olduğu söylenemezdi. Gününü daha çok, kendisiyle ağaçların tepesinde yatarak geçirirdi. Aslında sırf tepelerden aşağıya baktığı için, iyi bir gözlemci sayılabilirdi. Yazarın hayatını şimdiye kadar hiç merak etmemişti doğrusu.

‘Üstelik, yazdığı hikayeler televizyon dizisi haline getiriliyor,’ diye devam etti Sultan. ‘O zengin olmasın da kim olsun?’

Mahallelinin kafası iyice karışmıştı. 'Biz sadece futbolcular zengin olur sanırdık. Demek, yazarlar da zengin olabiliyormuş,' diye düşündüler" (Geçmişe Tırmanan Merdiven, 14-15).

Doğaç ve mahalledekilerin kitap okumakla arası pek yoktur. Mahallede yazarın kitaplarını bir Terzi Niyazi Bey okumuştur. Niyazi Bey yazar hakkında sürekli bir şeyler soranlara cevap vermeyi istemez çünkü okumayan insanların sürekli sorular sormaya çok meraklı olduklarını düşünür. Mahallelinin yazar hakkında konuşması ve yalan yanlış ifadelerde bulunması onu oldukça rahatsız eder. Bu rahatsızlığını mizahi bir anlatımla şu biçimde dile getirir:

"Terzi Niyazi Filozoftu. Hiç yerinden kalkmamacasına çalışırken, düşünmeye çok vakti olurdu. Mesleği dolayısıyla insanların hiç de gördükleri gibi olmadıklarını çok iyi bilirdi.

'Bu köşke taşınan herkese şüpheyle bakılır zaten,' diye güldü. 'Bundan önceki sahibi için 'vampir' dendiğini hatırlıyorum da, gülüyorum. Oysa adamın vampirlikle filan bir ilgisi yoktu. Sadece diş eti kanaması hastalığı vardı. Sonra da, uzun süre boş kalınca binanın adı 'perili köşk'e çıktı. Bu da sahibinin, 'kimse köşke girmesin' diye sıkıldığı bir palavraydı" (Geçmişe Tırmanan Merdiven, 15-16).

Kitapta yer alan diğer bir çatışma kişinin kendisiyle olan çatışmasıdır. Bu çatışma, en belirgin olarak Dilek Öğretmen adlı karakterde görülmektedir. Bir yazarla komşu olmalarının, bundan sonra yazacakları yazılarda çok daha özenli olmayı gerektirdiğini düşünen Dilek Öğretmen sınıfta çocuklara yazması için bir kompozisyon ödevi verir ve babalarını anlatmalarını ister. Babası çok küçük yaşta ölen Doğaç, öğretmene boş bir kağıt verir. Kitapta kişinin kendisiyle olan çatışmasına ilişkin örnek ifadeler şu şekildedir:

"Dilek Öğretmen, büyük bir yanlış yaptığını, ertesi gün Doğaç'ın kağıdını gördüğünde anladı. Kağıt bomboştur. Doğaç, babasını küçük yaşta kaybetmişti. Babasını tanımamıştı bile.

Dilek öğretmen, boş kağıdı görünce, ayak tırnaklarından saçının tellerine kadar kıpkırmızı kesildi" (Geçmişe Tırmanan Merdiven, 22).

Kitapta olay örgüsü boyunca genellikle kişi-kişi çatışması vardır. Bu çatışma ve yaşanan gerilim, en belirgin olarak kitabın kahramanı Doğaç ile Sultan arasında geçmektedir.

"Doğaç hiç sesini çıkarmadan Sultan'ın kendi kendine konuşmasını dinledi.

Onun kendisine bir soru soracağını hiç düşünmemişti doğrusu. Sultan aniden, 'Sen ne yazdın?' diye sordu.

Doğaç susmaya devam etti ama sonra susmaktan sıkıldı. 'Ben babamı anlatamadım,' dedi. 'Çünkü benim babam yok. Ben bebekken ölmüş!'

Sultan üzüntüyle, 'olamaz!' diye bağırdı. 'Bu büyük haksızlık!'" (Geçmişe Tırmanan Merdiven, 33-34).

“Doğaç yazarla tanışma hakkı elinden alınmış gibi hissediyordu.

Sultan onun güzel bir hikaye yazabileceğine inanmayan gözlerle Doğaç’a baktı. Kibirli bir tavırla, ‘Annen bir gün temizliğe gittiğinde, ona takılırsan, Yazar’la tanışabilirsin,’ dedi.

Doğaç’ın başından aşağıya sanki kaynar sular dökülmüştü. Çok sinirlendi. Kendini aşağılanmış hissetti. Annesi orada çalıştığı için değil, iyi bir hikaye yazdığı için yazarla tanışmak istiyordu” (Geçmişe Tırmanan Merdiven, 41).

“Geçmişe Tırmanan Merdiven” adlı öykü kitabı çatışmalar bağlamında incelendiğinde, kimi zaman çatışma yaşanırken kimi zaman da bu çatışmalar çözüme bağlanırken mizah ögesinden yararlandığı görülmektedir. Doğaç’ın Sultan ile yaşadığı çatışma ve Dilek Öğretmenin, öğrencilerinin babalarını anlatmalarını istediği kompozisyon kitabının son bölümünde Doğaç’ın ünlü bir yazar olmasında etkin bir görev üstlenmektedir. Buna ilişkin kitapta şu ifadeler örnek gösterilebilir:

“Doğaç, yazmaya devam etti. Hikaye yarışmalarında ödüller aldı. Yazdığı ‘Boğaz’a İnen Yokuş’ adlı gençlik romanıyla isminden çok söz ettirdi. Bunu diğer romanlar, hikayeler, tiyatro eserleri izledi.

Zamanla adı ve soyadıyla ünlü bir yazar oldu: Doğaç Güler yüz.

Öğretmen Dilek Hanım, ‘İyi ki, bir hata yapıp, ‘babanızı anlatın’ diye bir ödev konusu vermişim, yoksa Doğaç Güler yüz diye bir yazar olmayacaktı,’ diye gururlandı (Geçmişe Tırmanan Merdiven, 75-76).

“Güneşi Bile Tamir Eden Adam” Adlı Öykü Kitabındaki Çatışmaların Mizah Ögesi Bağlamında İncelenmesi

“Güneşi Bile Tamir Eden Adam” öykü kitabında konu Tamirci Kadir Bey ve adada yaşayan insanların çatışmaları üzerine kurulmuştur. Tamirci Kadir Bey adada bozulan ne var ne yoksa tamir etmektedir. Tamirci Kadir Bey’in insan ilişkilerini bile tamir etmesi mizahi bir anlatımla okura şu ifadelerle aktarılır:

“Tamirci Kadir Bey; yıpranmış ilişkileri, damlatan musluklara, kopmuş volon kayışlarına benzetir. ‘Paniğe kapılmayın, ilişkiniz biraz paslanmış; biraz pas çözücü sizi mutlu edecektir,’ gibi laflar eder.

‘Pas çözücü mü? O da nedir?’ diye sorarlarsa, ‘Aman canım, bunu benden daha iyi biliyorsunuz,’ diye utangaç utangaç cevap verir. ‘Küçük bir lokantada birlikte yenen güzel bir yemek, birkaç sevgi sözcüğü...’” (Güneşi Bile Tamir Eden Adam, 16-17).

Bir süre sonra adada yaşayan insanlar sürekli eşyalarının tamir edilmesinden sıkılırlar. Ne zaman bir şey bozulacak olsa Kadir Bey onu tamir ettiği için evler eski eşyalarla doludur. Kadir Bey’in bu eşyaları tamir etmesindeki en temel neden, her bir eşyanın bir yaşanmışlığı olması ve bu eşyaların çok kaliteli olmasıdır. Bozulan eşyaları sürekli çok uygun fiyata tamir eden Kadir Bey gerek kişiliği gerekse mesleğine olan bağlılığından dolayı adalılar tarafından oldukça sevilen bir insandır. Bir süre sonra evlerine hiç yeni eşya alamayan ada sakinleri ve kimseye bir şey satamayan esnaf bu durumdan oldukça rahatsız olur. Kadir Bey’e bunu hissettirmemeye çalışsalar da aslında

adada yaşayan insanlar ve Kadir Bey arasında yaşanan çatışma kişi-toplum çatışması olarak ele alınabilir. Kitapta Tamirci Kadir Bey ve adalılar arasında yaşanan kişi-toplum çatışması aynı zamanda mizahi bir anlatımla ele alınmıştır. Buna ilişkin adalıların şu ifadeleri örnek gösterebiliriz:

“Kadir Bey iyi hoş ama onun yüzünden hiçbir eşyaya dokunamıyoruz. Hiçbir şeyi atamıyoruz. Kadir Bey yüzünden, duvarda asılı duran saatten, sokak kapısının önündeki terliğe kadar evimizdeki her şeyin bir hikayesi oldu. Bir kırık tuzluğu atmaya kalksak, çocuklar hemen itiraz ediyorlar; ‘Baba ne yapıyorsun? Kurtuluş savaşı gazisi dedemin son yemeğinde kullandığı tuzluğu nasıl atarsın?!’ deyip, ortalığı birbirine katıyorlar. Çocuklar –Melisa, Selo, Ahmet falan, hepsi birden eski eserleri koruma kurulu oluşturmuşlar. Bütün günlerini eşyaların kişisel hikayelerini not etmekte geçiriyorlar” (Güneşi Bile Tamir Eden Adam, 28).

Kitapta kişi toplum çatışmasının yanı sıra birden fazla kişi-kişi çatışması bulunmaktadır. Beyaz eşya satıcısı İhsan Bey, Nalbur Musa, Mobilyacı Süha Bey hiç bir şey satamadıkları için Tamirci Kadir Bey ile bir çatışma yaşarlar. Fakat bu çatışma tek taraflı bir çatışmadır. Kimse Tamirci Kadir Bey’i kırmak istemediğinden onunla birebir çatışma yaşamaz. Kitapta yer alan kişi-kişi çatışmalarına ilişkin beyaz eşya satıcısı İhsan Bey’in şu ifadeleri örnek gösterilebilir:

“Hiç umulmaz ama ‘Bu adam resmen işimize mani oluyor!’ diye yakınanların başında gelir İhsan Bey. ‘Hiç bir şey bozulmazsa, biz ne bir buzdolabı, ne bir çamaşır makinesi, ne de bir meyve sıkacağı satabiliriz. Bunları satamayınca da iflas ederiz. Tabii ki, bazı şeyler tamir edilmeli, ama sonsuza kadar değil. Bozulmalı ki, yenisi satın alınabilinsin. Kadir Bey yüzünden iflasın eşiğindeyim. Yillardır kimse dükkânımdan içeri adımını atmıyor” (Güneşi Bile Tamir Eden Adam, 24).

Kitapta kişi-kişi çatışmasına başka bir örnek olarak Tamirci Kadir Bey ve Muammer Bey’in arasında yaşanan küslüğü örnek olarak gösterebiliriz. Muammer Bey iki yıldır kardeşi Kadir Bey’e küstür. Kadir Bey küslük nedir bilmediği için Muammer Bey’in ona küs olduğunu bile anlamaz. Kitapta, Kadir Bey ve Muammer Bey arasındaki bu küslük mizahi bir anlatımla şu ifadelerle okura aktarılmıştır:

“Kadir Bey durumun farkında olmadığından ağabeyiyle konuşmaya devam eder. Ama ağabeyi Muammer Bey ona hiç cevap vermez. Hatta inanmayacaksınız, Tamirci Kadir Bey’le arada bir dama bile oynar. Ama Muammer Bey sıra kendisine gelince tek taş bile oynatmaz. Buz gibi durur. Neyse ki, oyunu seyredenlerden biri sonunda dayanamayıp Muammer Bey’in yerine hamle yapar da oyun devam eder. Kendisi tek bir taş bile oynatmamış olmasına rağmen galip gelirse sevinmeyi, mağlup olursa üzülmeyi ihmal etmez Çiğerci Muammer Bey” (Güneşi Bile Tamir Eden Adam, 19-20).

Kitabın olay örgüsünün başında eşyalarını değiştirmek isteyen adalılar daha sonra pahalı ve kalitesiz eşyalar karşısında aldıkları kararı sorgulamaya başlar. Kitapta kişinin kendisiyle çatışması mizahi öğelerle de okura aktarılır. Kitapta kişinin kendisiyle çatışmasına örnek olarak şu ifadeler gösterilebilir:

“Adalılar ne yapacaklarını bilemediler. Yeni almak istedikleri hiçbir şey eskisinin yerini tutmuyordu.

“Mutfaklarını yenilemeye kalktıklarında, odun ateşiyle ısıtılan kuzineyi atmaya kıyamadılar. ‘Kuzinesiz bir hayat olur mu? Yemeklerimizi elektrikli fırında pişirirsek, çabucak pişer, ama eskisi gibi lezzetli olmaz. Odun ateşinde ağır ağır pişen yemeğin lezzeti hiçbir şeye değişilmez,’ diye düşündüler(Güneşi Bile Tamir Eden Adam, 51-52).

Kitapta olay örgüsü boyunca gerilim yaratan çatışmalar çoğu zaman mizahi anlatımla ele alınır. Kişi-toplum, kişi-kişi ve kişinin kendisiyle olan çatışmalarının çözüme kavuştuğu sonuç bölümünde yeni eşya almak için Kadir Bey’i tatile gönderen ada sakinleri, pahalı ve kalitesiz eşyaları almak istemezler ve birikmiş paraları ile Kadir Bey’in yanına tatile giderler.

Kadir Bey’in yanına tatile giden adalıların, Kadir Bey ile aralarında geçen konuşma, kitabın temel iletisini de destekler niteliktedir. Son bölümde yer alan ifadeler şöyledir:

“Kadir Bey çatıda çalışırken, aniden aşağıda adalıları görünce çok şaşırıldı. Çatıdaki işini hemen bitirip, telaşla yanlarına indi.

‘Ne arıyorsunuz burada? Yoksa tamir edilecek bir şeyler mi var?’ diye panik içinde bağırırdı.

‘Evet,’ dedi adalılar hep bir ağızdan. ‘Biz!’

Sevinç içinde kucaklaştılar” (Güneşi Bile Tamir Eden Adam, 63).

“Akvaryumdaki Tiyatro” Adlı Öykü Kitabındaki Çatışmaların Mizah Ögesi Bağlamında İncelenmesi

“Akvaryumdaki Tiyatro” adlı öykü kitabında en belirgin olarak yer alan çatışma kişi-doğa çatışmasıdır. Kitapta kişi-doğa çatışmasına örnek olarak şu ifadeleri gösterebiliriz:

“Köyün uzun zamandan beri, aslında bazı köylülerin bile bilmediği bir sorunu vardı. Gölün suları yavaş yavaş yükseliyordu. Zamanla kıyıda tarlaları su basmıştı. Evleri tepede olduğundan, köylüler bu sorunu pek dert etmiyorlardı” (Akvaryumdaki Tiyatro, 22).

Kitapta yaşanan kişi-doğa çatışması kimi zaman mizah ögesi ile okura aktarılır. Özdemir (2010:30)’e göre mizah anlayışının eleştirel bakış açısı kabiliyeti olarak da görülmesi bakımından ‘Akvaryumdaki Tiyatro’ adlı öykü kitabında insanın doğaya verdiği zarar, eleştirel bir yaklaşımla, mizahi bir dille anlatılır. Bu çatışmanın yaşandığı yerlerde kullanılan mizahi anlatıma ilişkin örnek ifadeler şöyledir:

“Zeynep beşinci sınıf öğrencisiydi. Göl sularının yükselmesinin nedenini bulmayı kendine iş edinmişti. Bir gün arkadaşı Mahmut’a ‘Buldum!’ dedi. ‘Göldeki canavar şişmanladıkça suları taşıyor.’ Küçük Mahmut cingözdü. Hurafelere kolay kolay inanmazdı.

'Bence bu gölde canavar manavar yok!' dedi. 'Canavar, biz insanlarız! Bir yerlerde gölleri kuruturken, başka yerlerde sularını taşıyoruz'” (Akvaryumdaki Tiyatro, 23-24).

Kitapta belirgin olarak kişi-doğa çatışması ele alınmış olsa da kişi-kişi çatışmasına ilişkin örnekler de vardır. Köyde bir film çekmek isteyen yönetmen Yusuf Değirmen, orada yaşayan herkesi çok heyecanlandırır. Köylerinin ünlü olacağını düşünen Balıklı halkı ve Martin arasında kısa süreli bir çatışma yaşanmaktadır. Bu çatışmaya ilişkin örnek ifadeler şöyledir:

“Tam o sırada ilginç bir şey oldu. Martin mikrofonu kaptı ve 'Hayır!' diye bağırdı. 'Burada kesinlikle film çekilmemeli!'”

Köylüler şaşırmişti. 'Nasıl yani?' diye koro halinde sordular.

Martin kararlıydı. Düşüncelerini herkesin meraklı bakışları altında özetledi.

'Eğer bu film çekilirse herkes köyü öğrenir. Balıklı kısa zamanda turistik bir köy haline dönüşür. Oysa köyün en önemli özelliği fazla bilinmemesi... Balıklı'nın meşhur olması her şeyi bitirir. Oteller, toplu konutlar, havuzlu evler yapılır. Ağaçlar acımasızca kesilir, balta girmemiş ormandan otobanlar geçirilir. Göle kanalizasyon akıtılır. Tarlalarda domates, biber yerine villa yetiştirilir. Kimse kendi koyununun yününden kazak öremez artık; köklerden yaptığı boyalarla yünlerini renklendiremez. Bütün giysiler alışveriş merkezlerinden alınır. Yapay ve zehirli maddelerle boyanmış naylon kıyafetler giyilir. İnsanlar giydiklerinin, yediklerinin kalitesini değil, markasına önem verir olur. Marka manyaklığı burayı da ele geçirir...' (Akvaryumdaki Tiyatro, 23-24).

Kitapta kişi-kişi çatışmasına ilişkin bir diğer örnek kitabın kahramanı Zühtü ile arkadaşı Emine ve Mahmut arasında geçmektedir. Oyuncu olmak isteyen Zühtü arkadaşlarının neden oyuncu olmak istemediklerini anlamaz. Kitapta yaşanan kişi-kişi çatışması mizahi bir anlatımla okura şu şekilde aktarılır:

“Zühtü tuhaf tuhaf Emine'ye baktı.

'Oyuncu olmak istemez misin diye sordu?

Emine kararlıydı.

'Kesinlikle istemem diye cevap verdi,' diye cevap verdi.

Zühtü hiçbir şey anlamamıştı.

'Bir insan niçin oyuncu olmak istemez ki?' diye homurdandı.

Mahmut söze karıştı.

'Suya girmek benim hoşuma gidiyor,' dedi. 'Balıkadam olmayı tercih ederim.'

Zühtü şaşırmıştı.

'Oyuncu olmayı hiç mi düşünmüyorsun? Biraz hayal gücü lütfen!' diye bağırdı.

'Hayır!' dedi. Sahneye çıktığımda bayılacak gibi oluyorum. Yanaklarım içinde yağlı zeytin dalları yakulan bir soba gibi kızarıyor. Dudaklarım patlıcan gibi morarıyor. En korkulu rüyam bir piyeste rol almak... Ama asıl hayalimi soruyorsan, balıkadam olmaktan daha büyük bir isteğim var benim.'

Zühtü merakla, 'Ne?' diye sordu.

Mahmut, 'Balık olmak istiyorum!' diye bağırdı” (Akvaryumdaki Tiyatro, 44-45).

“Akvaryumdaki Tiyatro” öykü kitabında “Balıklı” köyünde yaşayan herkesin evinde bir akvaryum vardır. Balıkları çok seven insanların yaşadığı bu köyde herkes gibi Zühtü de kendisiyle aynı ismi verdiği balığı Zühtü’ye olan bağlılığıyla bilinir. Emine’nin insanların balıkları akvaryuma hapsedtiği ile ilgili görüşleri Zühtü’nün kendini sorgulamasına neden olur. Bu aşamada Zühtü bir çatışma yaşar. Kitapta yaşanan bu çatışma kişinin kendisiyle olan çatışmasıdır. Kitapta kişinin kendisiyle olan çatışmasına ilişkin örnek ifadeler şunlardır:

“Zühtü bir suçluluk duygusuyla Emine’ye baktı. Bir an kendini balığı Zühtü’nün gardiyanı gibi hissetmişti” (Akvaryumdaki Tiyatro, 48).

...

“Zühtü’nün içine bir kurt düşmüştü. Emine haklı olabilir miydi? Zühtü balık, akvaryumun içinde sıkıntıdan patlıyor olabilir miydi?” (Akvaryumdaki Tiyatro, 49).

“Havva İle Kaplumbağa” Adlı Öykü Kitabındaki Çatışmaların Mizah Ögesi Bağlamında İncelenmesi

Kitapta olay örgüsü boyunca yaşanan en belirgin çatışma kişi-kişi çatışmasıdır. Elif’in doğduğu mahalleden taşınması ve bakıcısı Havva’dan ayrılması zaman zaman annesi Ayşegül Hanım ve babası Erdem Bey ile arasında çatışma yaşanmasına neden olur. Kitapta kişi-kişi çatışmasının yaşandığı yerlerde mizahi anlatımlardan da yararlanılmaktadır. “Havva ile Kaplumbağa” öykü kitabında yer alan kişi-kişi çatışmalarına örnek oluşturan ifadeler şu şekildedir:

“Elif, göç edebilen bu hayvanlara büyük bir tutkuyla bağlanırdı. Bir keresinde küçük bir leyleğin tedavi edilmesini izlemişti. Leyleğe o kadar acımıştı ki, iyileşir iyileşmez arkadaşlarına ulaştırılması gerektiğini düşünmüştü.

Erdem Bey ise, ‘Tabii ki arkadaşlarıyla buluşacak,’ demişti, ‘Kış geçsin, bahar gelip erikler bembeyaz çiçek açsın, nasıl olsa arkadaşları tekrar gelecekler.’

Küçük Elif olmaz demiş ve kumbarasındaki bütün parayı masanın üstüne boşaltmıştı. Sonra da, ‘Uçak!’ diye bağırmıştı. Bir uçak bileti alalım, kuşu arkadaşlarının gittiği yere gönderelim, demek istiyordu.

Ayşegül Hanım, ‘Leylekleri uçağa alamazlar,’ dediyse de bir türlü laf anlatamamıştı. Elif çok inatçıydı. Hiç geri adım atmazdı. Günlerce susarak anne ve babasını protesto etmişti” (Havva ile Kaplumbağa, 13-14).

Kitapta yer alan diğer kişi-kişi çatışması, Elif’in ailesi ve araştırmacılar ile yaşadığı çatışmadır. Fırtınadan kurtulan bir kaplumbağaya Elif, bakıcısının adı olan “Havva” ismini verir ve Havva’ya duyduğu özlemden dolayı kaplumbağayı yanından hiç ayırmak istemez. Yaşanan bu çatışma kitabın sonuç bölümünde, Havva’nın yanlarına gelmesinde ve Elif’in kaplumbağayı suya bırakmasında etkin bir rol üstlenir. Kitapta yaşanan kişi-kişi çatışmasına ilişkin örnek ifadeler şu şekildedir:

“Mümtaz ağabey gülerek, ‘Küçük çocuklar bu kaplumbağaları çok sever,’ dedi, ‘onları evlerine götürmek isterler.’

Umut ağabey de böyle olduğunu biliyordu. Elif’i hiç kırmak istemezdi. ‘Ama bu kaplumbağaların yaşam ortamı deniz,’ dedi kibarca. ‘Evde yaşayamazlar. Onu bırakmalısın.’

Gel gör ki Elif’e laf anlatmak imkansızdı.

Ayşegül Hanım da Elif’in elinden kovayı almak istedi. Elif şaşkıncu bir şekilde ona da direndi. ‘Bu benim kaplumbağam!’ diye bağırdı” (Havva ile Kaplumbağa, 77-78)

Elif ve ailesi kaplumbağalarla ilgili yaptıkları bir araştırma için kumsalda çadır kurarlar. Bir gece şiddetli bir fırtına çıkar ve bütün kaplumbağa yumurtaları etrafa yayılır. Kitapta kişi-doğa çatışması şu ifadelerle okura aktarılır:

“Geceleyn erkenden yatıp uyudular. Gece yarısı müthiş bir gök gürültüsü ve rüzgarla uyandılar. Dalgaların uzaktan gelen sesi iyice büyümüş, sırtlanlar ulumalarını arttırmıştı. Rüzgar neredeyse içlerinde buldukları çadırı uçuracak kadar güçlüydü. Birbirlerine sıkıca kenetlendiler” (Havva İle Kaplumbağa, 72)

...

Gerçekten de, Umut Ağabey’in özenle yerleştirdiği koruyucu kafes savrulmuştu. Kumda kocaman bir çukur kazılmış, yumurtalar parçalanıp sağa sola atılmıştı” (Havva İle Kaplumbağa, 74).

“Vapurları Seven Çocuk” Adlı Öykü Kitabındaki Çatışmaların Mizah Ögesi Bağlamında İncelenmesi

“Vapurları Seven Çocuk” öykü kitabı çatışmalar bağlamında incelendiğinde kişi-toplum çatışmasının yer aldığı görülmektedir. İstanbul Boğazı’nın kıyısındaki Hamsi Apartmanı’nda ailesi ile birlikte yaşayan kitabın kahramanı Fırat, yaşadığı mahalledeki kentsel değişimi kabul etmek istemez ve çatışma yaşar. Kitapta yer alan kişi-toplum çatışmasına örnek olarak şu ifadeleri gösterebiliriz:

“Fırat bir hafta sonu yine balon satmak için minik Boğaz vapuruna bindi. Balonlarını her zaman olduğu gibi vapurun arkasındaki koltuklara bağlamıştı. İki yolcunun konuşmalarına kulak kabartınca, annesinin söyledikleri geldi aklına.

‘Bu vapurlar çok eskidi.’

‘Motorları gürültü yapıyor.’

‘Çok yavaşlar.’

‘Bu iki yaka arasında bir köprü daha olsa, otomobille beş dakikada karşıya geçerdik.’

‘Doğru. Vapurları artık çöplüğe göndermek lazım.’

Fırat eve döndüğünde duyduklarını kaygıyla annesine anlattı.

‘Ben de duyuyorum böyle yakınmalar,’ dedi Aysel Hanım. ‘Üstelik, ahşap iskeleyi de kötüleyenler var. Geçen gün, tanımadığım bir kadın ne diyordu biliyor musun?’

‘Ne diyordu?’

'Bu çağda böyle bir iskele! Pes doğrusu! On dokuzuncu yüzyıldan yirmi birinci yüzyıla geçemedik!' diyordu" (Vapurları Seven Çocuk, 51-53).

...

"Kısa sürede meydan arabalardan geçilmez oldu... Zavallı mahalleli çocuklar Pazar günleri oynayacak yer bulamıyorlardı artık. Meydanda akordeon, mandolin çalıp eğlenmek imkansızdı. Çocukların ip atlaması, elim sende, saklambaç, uzuneşek, seksek gibi oyunlar oynaması bir hayal olmuştu" (Vapurları Seven Çocuk, 55).

Kitapta eski minik Boğaz vapurunun hurdalığa atılmasından sonra Fırat her gün okul çıkışı bu hurdalığa gider ve vapurun bir parçasını eve getirir. Oturdıkları evin salonuna getirdiği parçaları birleştirerek bir gemi yapar. Evin salonunun tam ortasına kurduğu bu geminin evden nasıl çıkarılacağı ise merak konusudur. Fırat'ın annesi Aysel Hanım, salonun ortasında duran bu gemiden rahatsız olmaya başlar. Bu aşamada Aysel Hanım ile Fırat arasında yaşananlar kişi-kişi çatışmasına örnek gösterilebilir. Kitapta kişi-kişi çatışmasına ilişkin örnek ifadeler şu şekildedir:

"Ancak bir sorun vardı!

'Bunu salonun kapısından çıkarıp, apartmanın merdivenlerinden aşağıya indirmek imkansız,' dedi Aysel Hanım.

'Pencereden dışarıya sarkıtmak da imkansız,' diye ekledi Emre.

'Miyaaav!' diye onayladı Tebeşir.

'Haklısınız,' dedi Fırat kısık bir sesle.

Aysel Hanım Fırat'ın böyle bir hatayı nasıl yaptığını anlamıyordu.

'Gemiyi dışarı çıkarabilmenin tek bir yolu var,' dedi Emre, soğuk bir şekilde.

'Neymiş?' diye sordu Aysel Hanım.

'Ancak evi yıkarsak gemiyi dışarı çıkarabiliriz!'

Emre haklıydı.

Fırat geminin karşısında öylece donakaldı. Gemiyi evden dışarıya çıkarmanın basit bir yolu olmalıydı mutlaka.

'Bu gemi yüzünden evde bize yaşayacak yer kalmadı!' diye çıkıştı Aysel Hanım.

Emre ağabeyinin bir çözüm bulacağından emindi" (Vapurları Seven Çocuk, 72-73-74)

"Vapurları Seven Çocuk" öykü kitabında geminin evden nasıl çıkartılacağı bir süre merak ögesi olarak ele alınmış, okurda bir merak duygusu yaratılmıştır. Aysel Hanım ve kardeşi Emre üç aylık bir tatile gider, Fırat ve kedisi Tebeşir ise evde kalır. Aysel Hanım ve Emre, tatilden döndükten sonra geminin evden çıktığını, mahallenin eski günlerdeki gibi canlılığına kavuştuğunu görürler ve oldukça şaşırırlar. Geminin evden nasıl çıkartıldığı ise Fırat ve kardeşi Emre arasında geçen bir konuşmada mizahi bir anlatımla okura aktarılır. Böylece okurda merak duygusu sanatçı duyarlığıyla devindirilir. Kişi-kişi çatışmasına ilişkin Fırat ve Emre arasında geçen konuşmaya ilişkin ifadeler şöyledir:

"Gece yorgun argın eve döndüler. Hemen yataklarına yatıp uyuyuverdiler. Ama Emre kafasında bu soru varken uyuyamazdı. Yatakta sağa sola kıvrıldı, bir türlü gözüne uyku girmiyordu. Fırat'ın odasına gidip, bu soruyu ona sormaktan başka çaresi yoktu. Öyle de yaptı.

Yavaşça dürterek ağabeyini uyandırdı.

'Bir şeyi çok merak ediyorum,' diye fısıldadı kulağına.

Fırat uykulu gözlerle bakarak 'Neyi?' diye sordu.

'Gemiye evin dışına nasıl çıkardığını?'

Fırat gülümsedi. 'Gerçekten bunu mu merak ediyorsun?' diye sordu.

'Evet,' dedi küçük Emre, 'hem de çok.'

'Tebeşir sayesinde,' dedi Fırat.

'Tebeşir mi?' diye sordu Emre. 'Bir kedi koca bir gemiyi nasıl dışarıya çıkarabilir ki?'

Fırat bu soruya cevap vermedi, çünkü tekrar uykuya dalmıştı.

Emre ağabeyini yine uyandırdı.

'Yine ne var?' dedi Fırat uykulu uykulu.

'Kedi bu işi nasıl yapmış olabilir?' diye fısıltıyla sordu Emre. 'Yoksa baloncunun balonu mu bu?'

'Kim?'

'Tebeşir...'

'Hayır, onu değil,' dedi Fırat esneyerek, 'gerçek bir tebeşiri kastetmişim'' (Vapurları Seven Çocuk, 91-92-93).

Kitaplardaki çatışmaların mizah ögesi açısından incelenmesi

Bu çalışmada, yazar Behiç Ak'ın "Gülümseten Öyküler" serisinde yer alan beş çocuk kitabında bulunan çatışmalar mizah ögesi bağlamında incelenmiştir. İncelemeler sonucunda kitaplarda var olan çatışmaların türleri ve kitaplarda yaşanan bu çatışmaların sayısal ifadesi aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo1. Behiç Ak'ın Çocuk Kitaplarındaki Çatışmaların Mizah Ögesi Bağlamında İncelenmesi

Kitaplar	Kişi-kşi çat.	Kişinin kend. çat.	Kişi-doğa çat.	Kişi-toplum çat.	Toplam
Geçmişe Merdiven	2	1	-	1	4
Güneşi Bile Tamir Eden Adam	5	1	-	1	7
Akvaryumdaki Tiyatro	3	1	1	-	5
Havva İle Kaplumbağa	3	-	1	-	4

Vapurları Seven Çocuk	1	-	-	1	2
Toplam	14	3	2	3	22

Tablo 1'e göre, Gülümseten Öyküler Serisinde incelenen beş kitapta oransal olarak en çok kişi-kişi çatışması yer almaktadır. Çatışmalar açısından bakıldığında ise "Güneşi Bile Tamir Eden Adam" kitabında çatışmaların en çok olduğu belirlenmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada, Behiç Ak'ın "Gülümseten Öyküler Serisi"nde yer alan "Geçmişe Tırmanan Merdiven", "Güneşi Bile Tamir Eden Adam", "Akvaryumdaki Tiyatro", "Havva İle Kaplumbağa", "Vapurları Seven Çocuk" adlı beş çocuk kitabında çeşitli çatışmalarla konunun yapılandırıldığı belirlenmiştir. İncelenen beş kitapta, oransal olarak en çok kişi-kişi çatışmasının yer aldığı ortaya konulmuştur. Bunun yanı sıra kitaplarda kişinin kendisiyle olan çatışması, kişi-doğa çatışması, kişi- toplum çatışması da yer almaktadır. Behiç Ak'ın çocuk kitaplarında konunun yapılandırılması aşamasında tek bir çatışma türünü kullanmadığı, çeşitli çatışma türlerinden yararlanarak konuyu yapılandırdığı görülmektedir. Ayrıca bu çatışmalar yaşanırken okuru kimi zaman güldüren, kimi zaman da düşündürülen mizahi anlatım öğelerine sıklıkla yer verildiği belirlenmiştir. Ozan Demir (2009:28)'in de belirttiği gibi, çatışmalar olumlu ve iyi yönetildiği zaman toplumsal yaşamın verimliliğine katkılar sunabilir. İncelenen beş çocuk kitabı çatışmalar bağlamında ele alındığında, çatışmalarda mizahi bir anlatımın yeğlendiği belirlenmiştir. Böylelikle kitapta yer alan farklı türden çatışmaların, mizahi bir anlatımla çocuk okurun üst düzey düşünme becerilerini de (çıkarım yapma, yaratıcı düşünme, farklı bakış açıları geliştirme, eleştirel düşünme ve problem çözme gibi) destekleyeceği öngörülmektedir. Öte yandan yazarın incelenen kitaplarında en az bir ya da birden fazla kahramana mizah yapma olanağı tanıdığı belirlenmiştir. Bu durum da kahramanlarla özdeşim kurduğu bilinen çocuklar için önemli, gerekli, yaratıcı ve farklı bir örnek olarak düşünülmelidir.

İncelenen çocuk kitaplarında mizahın yazarı olarak da bilinen Behiç Ak, kitapta yer alan kahraman ve karakterlerin yanı sıra çatışmaların gerçekleştiği bölümlerde ya da bu çatışmaların çözüme kavuştuğu sonuç bölümlerinde mizahi anlatıma yer vermiştir.

Çocuk kitaplarının eğlendiren, eğlendirirken de çocuğun çeşitli gelişim yönlerini destekleyen "çocuk gerçekliği" ve "çocuğa görelilik" ilkeleri gözetilerek hazırlanması önemlidir (Sever, 2015). Mizahın en temel işlevinin güldürme ya da bir diğer tanımla eğlendirme işlevi ile öne çıkması, aynı zamanda çocuk okurda eleştirel düşünce, yaratıcı çözüm önerileri ve problem çözme gibi becerilerine katkı sağlaması bakımından, çocuk kitaplarında mizahi öğelere yer verilmesi ve mizahi anlatımın olanaklarından yararlanılması gerektiği düşünülmektedir. Öte yandan karakterlerle

özdeşim kurduğu bilinen çocuk okur açısından çocuk yazınında mizahın kullanımı, çocukta okuma kültürü edindirme bakımından da kitap- çocuk bağının etkili ve sağlam kurulmasında da önemlidir. Çocuk yazınının en temel işlevlerinden birinin çocukta okuma kültürü edindirmek olduğu göz önünde bulundurulduğunda, Behiç Ak'ın incelenen kitaplarında olduğu gibi nitelikli “dilsel ve görsel metinlerle” de bu amacın üst düzeye taşınılacağı düşünülmektedir.

Bu çalışma ile yazarlara, öğretmenlere, her yaşta ve kesimden okura çocuk kitabında yaşanan olaylardaki çatışmaların, sanatçı duyarlılığıyla mizahı kullanarak nasıl ele alınabileceği ortaya konulmuştur. Behiç Ak'ın Gülümseten Öyküler serisindeki incelenen beş kitabından yola çıkarak, çocuk kitaplarının mizah ögesiyle yapılandırılması ile çocuğun “düş ve düşünme süreçlerine” olumlu yönde katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Kaynaklar

Aslan, C. (2006). Türk Çocuk Yazınında Çocuk-Yetişkin Çatışmasının Yer Aldığı Kimi Yapıtların İncelenmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, C. 39, S. 2, 193-216.

Aydın, S. ve Kitiş, E. (2011). Eğitim Ortamında Mizah Kullanımı Üzerine Türkçe Öğretmenlerinin Görüşleri. 3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, (ÇOGEM 05-07 Ekim, 2011), 55-59.

Aydın, S. (2006a). Türkçe Derslerinde Mizah Kullanımının Öğrenci Tutum ve Başarısına Etkisi. Yayımlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Aydın, S. (2006b). Çocuk Yazınında Mizah Kullanımının Bilişsel, Duyuşsal ve Toplumsal Yönden Önemi. II Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

Eroğlu, E. (2008). Muzaffer İzgü'nün Çocuk Kitaplarının Mizah Unsurları Yönüyle İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Hamzadayı, E. ve Çetinkaya, G. (2013). Çocuk Okurların Bilişsel, Duyuşsal ve Toplumsal Gelişimlerdeki İşlevleri Açısından Aytül Akal'da Mizah Ögesinin Kullanımı. Electronic Turkish Studies, 8(4).

Karagül, S. ve İnce Samur, A. (2017). Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Öykülerdeki Karakter Özelliklerinin İncelenmesi. Ana Dili Eğitimi Dergisi, 5 (2), 336-352.

Karaman, F. (2016). Fatih Erdoğan'ın Kitaplarında Mizah Ögesinin Bilişsel Ve Duyuşsal İşlev Açısından İncelenmesi. Electronic Turkish Studies, 11(21).

Nesin, A. (2001). Cumhuriyet dönemi Türk mizahı (Haz. T. Çeviker). Adam Yayınları, İstanbul.

- Ozan Demir, Y. (2009). Çocuk masallarında kişilerarası çatışma çözme süreci. Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Örge Yaşar, F. (2010). Mizahta Uyumsuzluk Kuramı Bağlamında Tekerlemeler. Zeitschrift Für Die Welt Der Türken/Journal of World of Turks, 2(1), 49-57.
- Özdemir, N. (2010). Mizah, Eleştirel Düşünce ve Bilgelik: Nasreddin Hoca. Milli Folklor, 22(87).
- Savaş, S. (2009). İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Derslerinde Mizah Kullanımının Öğrenci Tutum Ve Başarısına Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Savaş, S. (2013) İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Derslerinde Mizah Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi. Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi 1.1
- Sever, S. (2015). Çocuk ve Edebiyat. Tudem Yayınları, Ankara.
- Solak, Ö. (2012). Aytül Akal'ın "Babam Duymasın" Adlı Öyküsündeki Çatışma Yapısının Çocuğa Göreliliği. V. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Aytül Akal Sempozyumu, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Yakar, Y. M. ve Yılmaz, O. (2015). Beyazbulut Dergisi'nde Yer Alan Kurgusal Metinlerdeki Karakterlerin Çatışmaları Çözme Biçimleri. Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(2), 57-66.
- Yalçın, A. ve Aytaş G. (2003) Çocuk Edebiyatı. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Yardımcı, İ. (2010). Mizah Kavramı ve Sanattaki Yeri. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 3/2, 1-41.
- Yerlikaya, N. (2007). Lise Öğrencilerinin Mizah Tarzları İle Stresle Başa Çıkma Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler